

ÖDEME VE ELEKTRONİK PARA KURULUŞLARI

Kiralık Hesaplarla Mücadele Şüpheli İşlem Bildirimi Rehberi
H) Sektörler İtibarıyla Risk Göstergeleri Kapsamında

KİRALIK HESAP RİSK UYARISI

Ödeme ve elektronik para kuruluşları, kiralık hesapların ve yasa dışı ödeme altyapılarının tespiti bakımından bankacılık sektöründen sonra en kritik alanlardan biridir. Bu kuruluşların sunduğu **elektronik para hesapları, dijital cüzdanlar, para transferi hizmetleri, ön ödemeli araçlar, fiziksel POS ve sanal POS hizmetleri** kiralık hesap yapılarında hem tahsilat hem de fonların başka finansal kanallara yönlendirilmesi amacıyla kullanılabilir. Ödeme ve elektronik para kuruluşları, kiralık hesapların ve yasa dışı ödeme altyapılarının tespiti bakımından bankacılık sektöründen sonra en kritik alanlardan biridir. Bu kuruluşların sunduğu elektronik para hesapları, dijital cüzdanlar, para transferi hizmetleri, ön ödemeli araçlar, fiziksel POS ve sanal POS hizmetleri kiralık hesap yapılarında hem tahsilat hem de fonların başka finansal kanallara yönlendirilmesi amacıyla kullanılabilir.

Sektörün önemli özelliklerinden biri, işlemlerin büyük ölçüde dijital kanallardan ve yüksek hızda gerçekleştirilebilmesidir. Aynı kuruluş bünyesinde farklı müşteri hesapları arasında çok kısa zaman aralıklarında fon aktarılabilmesi, fonların belirli hesaplarda toplanması ve daha sonra toplu şekilde başka hesaplara yönlendirilmesi, kiralık hesapların bir **hesap ağı veya havuz yapısı** içerisinde kullanılmasına imkân verebilmektedir. Nitekim mali profili düşük müşteriler adına açılmış elektronik para hesaplarının kısa süre içinde olağan dışı işlem hacimlerine ulaştığı, çok sayıda farklı hesaptan ardışık transferler aldığı ve biriken fonların daha sonra başka hesaplara aktarıldığı örneklerle karşılaşılmıştır.

Ödeme ve elektronik para kuruluşları yalnızca kuruluş içi transferlerin gerçekleştiği kapalı sistemler değildir.

Bazı kuruluşların FAST sistemine dâhil olması, bu kuruluşlar nezdindeki müşteri hesaplarından bankalara veya diğer katılımcı finansal kuruluşlara doğrudan ve hızlı fon transferi yapılabilmesine imkân vermektedir. Bu durum, elektronik para hesabına giren fonun kısa sürede bankacılık sistemine, başka bir ödeme/e-para kuruluşuna veya bağlantılı başka hesaplara yönlendirilmesini kolaylaştırabilmektedir. Dolayısıyla risk değerlendirmesinde yalnızca kuruluş içindeki hesap hareketleri değil, **FAST dâhil kuruluş dışına yapılan transferlerin hızı, sıklığı, karşı taraf yapısı ve fonların sonraki hareketleri** de dikkate alınmalıdır.

Sektör bakımından **fiziksel POS ve sanal POS hizmetleri** de ayrı bir risk alanıdır. Gerçek kişi tacirler veya tüzel kişiler adına tahsis edilen POS ürünleri, gerçekte bir mal veya hizmet satışı bulunmadığı hâlde üçüncü kişiler adına tahsilat yapılması, kartlardan yüksek hacimli çekim gerçekleştirilmesi veya dolandırıcılık ve yasa dışı bahis/kumar gelirlerinin ticari işlem görünümü altında finansal sisteme sokulması amacıyla kötüye kullanılabilir. Özellikle mali veya ticari geçmişi bulunmayan üye işyerlerinin kısa sürede çok yüksek işlem hacimlerine ulaşması, yoğun iptal/iade/itiraz oranları, faaliyeti sona ermesine rağmen POS hizmetinin devam etmesi veya elektronik ticaret sitesinin gerçek faaliyet kapasitesi ile işlem hacmi arasında belirgin uyumsuzluk bulunması önem taşımaktadır.

Bu nedenle ödeme ve elektronik para kuruluşlarında **POS/sanal POS, elektronik para hesabı ve FAST transferi birlikte değerlendirilmelidir**. Örneğin sanal POS üzerinden toplanan tutarların elektronik para hesabına yansması, ardından kuruluş içindeki başka hesaplara dağıtılması veya FAST aracılığıyla bankalara ve diğer ödeme kuruluşlarına çıkarılması, yasa dışı ödeme altyapısının farklı ürünleri aynı fon akışı içerisinde kullanmasına imkân verebilmektedir.

Ödeme ve elektronik para kuruluşlarının banka nezdindeki hesaplarının niteliği de önemlidir. Banka kayıtlarında kuruluş adına görünen bir transfer, gerçekte kuruluşun kendi ekonomik faaliyetine değil, kuruluş müşterilerinden birinin işlemine ilişkin olabilir. Bu nedenle kuruluşların kendi sistemlerinde **müşteri bazında fon kaynağını, fonun hangi hesaba yöneldiğini ve nihai çıkış kanalını izleyebilmesi**, kiralık hesap ağlarının tespitinde temel önemdedir.

Kiralık hesap riskinin yalnızca işlem hacmi üzerinden değerlendirilmesi yeterli değildir. Aynı veya benzer telefon numaraları, e-posta adresleri, cihazlar, IP adresleri veya diğer teknik unsurlar üzerinden çok sayıda müşteri hesabının açılması ya da yönetilmesi; birbirinden bağımsız görünen hesapların aynı karşı taraflara fon yönlendirmesi ve aynı işlem kalıplarını göstermesi, ortak bir fiili kontrol veya organizasyon ilişkisine işaret edebilir. Ardışık veya benzer iletişim bilgilerinin çok sayıda müşteri hesabında kullanılması ve düşük profilli müşterilerin kısa sürede yüksek işlem hacimlerine ulaşması da önemli risk göstergelerindendir.

Yasa dışı bahis ve kumar bakımından bu kuruluşlar, tahsilat ve kazanç ödemelerinin aynı sistem içerisinde yönetildiği **gölge ödeme altyapısının** bir parçası hâline gelebilmektedir. Kullanıcılardan gelen fonların farklı elektronik para hesaplarında toplanması, belirli hesaplarda birleştirilmesi, başka müşterilere dağıtılması veya banka hesaplarına çıkarılması; kuruluşun meşru ödeme hizmetlerinin görünürde bağımsız ancak gerçekte merkezi biçimde yönetilen bir ödeme ağı içerisinde kullanılmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle elektronik para hizmetlerinin, görünürde bağımsız hesaplar üzerinden yalnızca fon aktarımına hizmet eden kayıt dışı bir ödeme ağına dönüşüp dönüşmediği ayrıca değerlendirilmelidir.

Kiralık hesap kullanımına ilişkin tespit veya kuvvetli emarelerin ortaya çıkması hâlinde, ödeme ve elektronik para kuruluşları tarafından yalnızca ŞİB hazırlanmasıyla yetinilmemelidir. Rehberin “**Şüpheli İşlem Bildiriminden Önce Yapılması Gerekenler**” bölümünde yer verilen müşterinin daha yakından tanınması, müşteriyle irtibat kurulması, fonların kaynağı ve işlemlerin amacı hakkında ilave bilgi edinilmesi, işlem ve ürün limitlerinin sınırlandırılması, belirli ürünlerin kullanımının durdurulması ve gerektiğinde iş ilişkisinin sona erdirilmesi gibi tedbirlerin somut olayın niteliğine göre uygulanması gerekmektedir. Yalnızca dijital kanallardan hizmet veren kuruluşlarda kanal erişiminin tamamen kapatılması fiilen iş ilişkisinin durmasına yol açabileceğinden, tedbirler riskin seviyesine göre kademeli biçimde uygulanmalıdır.

Başkanlık tarafından ödeme ve elektronik para kuruluşlarına yönelik yayımlanan **sektörel Şüpheli İşlem Bildirimi Rehberlerinde** yer alan şüphe kategorileri, göstergeler ve bildirim esasları daha geniş kapsamlıdır. Aşağıdaki hususlar söz konusu sektörel rehberlerin yerine geçen ayrı bir gösterge seti olarak değil, **kiralık hesap ve bağlantılı yasa dışı ödeme altyapılarının tespitinde ayrıca dikkate alınması gereken tamamlayıcı tipolojiler** olarak değerlendirilmelidir.

Ödeme ve elektronik para kuruluşları bakımından özellikle şu risk göstergeleri öne çıkmaktadır:

Tamamlayıcı Risk Göstergeleri (12)

1. Müşterinin **yaş, meslek, gelir veya mali profiliyle açıklanamayan** yüksek işlem hacimleri gerçekleştirmesi.
2. Hesabın açılmasından kısa süre sonra çok sayıda farklı kişiden fon almaya başlaması ve fonların kısa sürede başka hesaplara aktarılması.
3. Çok sayıda müşteri hesabından gelen fonların belirli hesaplarda toplanması, ardından banka veya diğer ödeme/e-para kuruluşlarına dağıtılması.
4. FAST dâhil hızlı transfer kanalları üzerinden fonların **çok kısa süre içinde farklı banka veya finansal kuruluşlara çıkarılması**.
5. Aynı cihaz, IP adresi, telefon numarası, e-posta veya diğer teknik unsurların görünürde ilişkisiz çok sayıda müşteri hesabında kullanılması.
6. Müşterinin kendi hesabındaki işlemler hakkında bilgi sahibi olmaması veya **üçüncü kişilerin talimatıyla hareket ettiğinin** anlaşılması.
7. Çok sayıda hesabın kısa süreli ve dönüşümlü kullanılması; riskli hâle gelen hesapların yerini benzer işlem örüntüsüne sahip yeni hesapların alması.
8. Fiziksel POS veya sanal POS işlem hacminin müşterinin **gerçek ticari faaliyeti, mali kapasitesi veya faaliyet konusuyla uyumsuz** olması ya da gerçek bir mal/hizmet satışı bulunmaksızın yoğun tahsilat yapılması.
9. POS/sanal POS üzerinden tahsil edilen fonların kısa süre içinde elektronik para hesaplarına, banka hesaplarına veya diğer ödeme kuruluşlarına aktarılması.
10. Aynı müşteri veya bağlantılı müşterilerin **POS/sanal POS, elektronik para hesabı ve FAST gibi farklı ürün ve kanalları birlikte kullanarak çok katmanlı fon akışı oluşturmaları**.
11. Elektronik para hesaplarının yasa dışı bahis/kumar tahsilatı, kazanç ödemeleri veya farklı kullanıcıların ödeme yükümlülüklerinin **mahsuplaştırılması** amacıyla kullanılması.
12. Görünürde bağımsız müşteri hesaplarının ortak teknik unsurlar, ortak karşı taraflar veya benzer işlem kalıpları üzerinden birleşerek **merkezi biçimde yönetilen yasa dışı ödeme altyapısının parçası** görünümü vermesi.

(Kiralık Hesaplarla Mücadele Şüpheli İşlem Bildirimi Rehberi, Bölüm H.2)

